

ETNIKAI–NEMZETI KISEBBSÉGGKUTATÓ INTÉZET

1014 Budapest, Országház u. 30. 1250 Budapest, Pf. 33.

Tel.: 224–6700/472, fax: 224–6793

E-mail: titkarsag@mtaki.hu; honlap: www.mtaki.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2010-ben

Az intézet 2010–2015. közötti időszakra kialakított középtávú tervének megfelelően megkezdődött a magyarországi cigányság integrációjának kérdéseire kapcsolódó komplex kutatás, amelynek keretében megtörtént a kutatás kvantitatív módszertanának kidolgozása és a vizsgált települések adatbázisának kialakítása. Két kistérségben a roma nők munkaerőpiaci helyzetének survey vizsgálatára is sor került. Sikeresen befejeződött az Ethnic differences in education and diverging prospects for urban youth in an enlarged Europe (EDUMIGROM), illetve eredményesen folytatódott az Identitások és modernitások Európában (IME) című FP7-es kutatási program. A külföldi magyarság legújabb-kori történetére, illetve a regionális sajátosságokra, jellemzőkre fókuszáló kutatások eredményeként magyar és ukrán nyelven megjelent a Kárpátalja 1919–2009 közötti történetét feldolgozó monografikus igényű tanulmánykötet, valamint elkészült A vajdasági magyarság történeti kronológiája 1944–1954 című kronológia. Befejeződött a magyarországi kisebbségi, valamint a romániai és szlovákiai kisebbségi magyar politikai, gazdasági és kulturális elitekre vonatkozó vizsgálat, amelynek keretében mind a kisebbségi elit modernizációs képessége, mind a többségi társadalomban való integráltsága elemzésre került. A kisebbségek jogi helyzetéhez és politikai érdekérvényesítéséhez kapcsolódóan eredményesen folytatódtak a Kárpát-medencei kisebbségi jogtár 1945–2010 és a Kormányzat és kisebbségi pártképviselő Közép- és Kelet-Európában című kutatások. Új szempontokra és motivációkra mutatott rá a Magyarországon élő bevándorlóknak a honosításhoz való viszonyát vizsgáló kutatás.

Az intézet 2010-ben is eredményesen ellátta a Domus Hungarica és a Határon Túli Magyar Tudományosságért Ösztöndíjprogram működtetését, lebonyolítását.

Az intézet kutatói közösségének két munkatársa az év folyamán PhD fokozatot szerzett, egy munkatárs pedig az egyetemi habilitációs eljárást teljesítette sikerrel.

II. 2010-ben elért kiemelkedő kutatási eredmények

a. Kiemelkedő kutatási eredmények

Roma tárgyú kutatási eredmények

A magyarországi cigányság integrációjának kérdései. Elkészültek azok a kutatás módszertani és történeti összefoglalók, amelyek arra fókuszálnak, hogy a magyarországi és európai cigányság integrációját különböző – foglalkoztatási, képzettségi, oktatási, egészségügyi, kulturális – szempontból vizsgáló kutatások középpontjában eddig milyen kérdések álltak, milyen módszertant alkalmaztak és milyen következtetésekre jutottak. Kidolgozásra került a kiválasztott 514 településre kiterjedő komplex vizsgálat módszertana. A kutatás első szakaszának célja, hogy az integráltság külső jellemzőit megállapítsa, illetve egy vagy több index megalkotásával mérje. Kialakításra került az adatbázis struktúra, megtörtént a releváns adatokkal való feltöltése, és megkezdődött az egyes szempontok szerint az index kialakítása is. Az integráció külső és belső tényezőinek összefüggéseit egy hosszabb

tanulmány dolgozza fel. A kutatás módszertani komplexitása, települési szintű részletes adatai a korábbi kutatásoknál nagyobb relevanciával bíró eredményeket hozhatnak.

Ethnic differences in education and diverging prospects for urban youth in an enlarged Europe. A comparative study of the role of schooling in ethnically diverse communities with second-generation migrants and Roma (EDUMIGROM). Az EU FP7-es keretprogramjában megvalósult, az oktatási rendszerrel összefüggő etnikai esélyegyenlőtlenségeket és azok kezelését nemzetközi összehasonlító keretek között vizsgáló kutatás utolsó évében elkészültek a magyarországi kvalitatív kutatás eredményeit feldolgozó esettanulmányok, az átfogó hazai országtanulmány, valamint a vizsgálatba bevont kilenc tagországra kiterjedő komparatív elemzés is.

A Roma nők munkaerő-piaci esélyeinek vizsgálata. A Szociális és Családügyi Minisztérium által támogatott, 2009–2010. évben zajlott kutatás két kistérségben tárta fel a foglalkoztatottságra, a jövedelmi helyzetre, az életkörülményekre, valamint a diszkriminációra vonatkozó összefüggéseket, amelyek a roma nők munkaerő-piaci pozícióit alapjaiban befolyásolják. A terepmunka összegzett eredményeit és megállapításait egy workshopon vitatták meg, illetve a kutatási jelentés kötetben került kiadásra.

A kisebbségek jogi, politikai helyzetére vonatkozó kutatási eredmények

A Kormányzat és kisebbségi pártképviselet Közép- és Kelet-Európában című, 2010–2012 közötti, egy-egy bulgáriai, szerbiai, romániai és szlovákiai kisebbségi pártra kiterjedő OTKA-kutatás első évében a szakirodalmi megállapítások, a nyugat-európai analógiák, valamint az érintett országok etnopolitikai folyamatainak feldolgozását követően a részt vevő kutatók egy műhelykonferencián számoltak be az első eredményekről. Eszerint: az utolsó három választás során parlamenti képviselőre szert tett etnikai pártok programjaiban a többség–kisebbség közötti együttműködés konszociális modellje hangsúlyosabban jelenik meg.

A Kárpát-medencei kisebbségi jogtár című, több éves jogi összehasonlító projekt egyrészt a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek 1945 utáni jogi helyzetére, valamint a szomszédos országok kisebbségi joganyagának szisztematikus összegyűjtésére, adatbázisba való feldolgozására, másrészt ezen folyamatok összehasonlító elemzésére fókuszál. Ebben az évben a 2010. évi magyarországi kisebbségi joganyag mellett összegyűjtésre kerültek Ausztria kisebbségeket érintő 1945–2010. évi - szövetségi és tartományi - jogszabályai, valamint az 1989–2010 közötti szlovákiai, illetve az 1990–2010 közötti horvátországi joganyag is. A projekt célja kettős: egy a régióra kiterjedő jogi összehasonlító kutatás alapjainak, eszközrendszerének megteremtése, illetve policy elemzések készítése.

A Kisebbségek társadalmi integrációs esélyei Koszovóban. Nyelvi jogok a gyakorlatban című kutatás Koszovó nemzetközi kötelezettségeinek fényében vizsgálta a kisebbségi nyelvi jogok jogszabályi védelmét és gyakorlati alkalmazását két önkormányzat területén. Emellett konkrét javaslatokat is megfogalmazott a nyelvhasználati feltételek javítása érdekében.

Alkotmányos reform Olaszországban: regionalizmus és kisebbségi autonómiák. A jogi kutatás azt vizsgálta, hogy az olasz alkotmányos reform milyen hatást gyakorol a kisebbségi autonómiával is rendelkező régiók alkotmányjogi státuszára és kisebbségvédelmi szabályaira. A vizsgálat eredményeit összegző tanulmány kézírata az év végére készült el.

FRA Rasszizmust és idegenellenességet monitorozó program. Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (European Union Agency for Fundamental Rights, FRA) FRA RAXEN projektje

keretében az intézet az MTA Jogtudományi Intézetével közös pályázata alapján a 2007 március és 2011 január közötti időszakra elnyerte az Alapjogi Ügynökség Magyarországi Információs Központ státuszát. Az év során két nagyobb téma került vizsgálatra, valamint tanulmányban való feldolgozásra: a menedékkérők hozzáférése az őket érintő jogszabályokkal kapcsolatos információkhoz és jogi segítséghez, illetve rasszista indítékú erőszak Magyarországon.

A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekre, illetve migránsokra vonatkozó kutatási eredmények

Kisebbségi önkormányzati választások Magyarországon 2006–2010. A kisebbségek politikai-közéleti részvételének egyes kérdéseit vizsgáló kutatás keretében a kisebbségi választói névjegyzékekbe magukat regisztrálók adatainak, valamint a kisebbségi önkormányzati választások eredményeinek összehasonlító vizsgálata folyt. Az év folyamán Nógrád megye adatainak feldolgozása és egy nemzetközi konferencián való prezentálása valósult meg.

Etnicitás, helyi társadalom és hatalom egy magyarországi német településen, Harta 1920–1989. A kutatás a helyi társadalom, közélet, hatalom, illetve a közösség identitásának változásait követi és elemzi a 20. század meghatározó fordulatainak tükrében. 2010 folyamán megtörtént a lokális társadalomra és gazdaságra vonatkozó statisztikai adatok elemzése, levéltári források alapján a helyi oktatás alakulásának feltérképezése, illetve kéziratos formában elkészült a tervezett monográfia első – 1944-ig terjedő – része is.

Bevándorlók honosítási és integrációs stratégiái. Az Európai Integrációs Alap és az IRM által támogatott, 2010–2011. évi projekt célja annak vizsgálata, hogy miként viszonyulnak a harmadik országbeli állampolgárok a honosításhoz mint integrációs eszközhöz. Az év során három tanulmány kézírata, egy statisztikai adatbázis, negyven szakértői és migráns interjú készült el, amelyet a kutatásban részt vevők egy műhelyvitán értékelték. Magyarországon eddig nem készült ilyen részletességű elemzés, a publikálendő anyag nélkülözhetetlen háttér-információkkal szolgálhat az állampolgárságról szóló törvény módosítása és a honosítási intézményrendszer átalakítása nyomán 2011-re megváltozó szakpolitika számára is.

A kisebbségi magyar közösségekre vonatkozó kutatási eredmények

A Kárpátalja 1919–2009: történelem, politika, kultúra című kutatás legfőbb célkitűzése az eddigi kutatások összefoglaló, modern szintézisének megalkotása volt, kollektív monográfia formájában. Az ukrán és magyar történészek, politológusok, szociológusok és nyelvészek bevonásával született meg a Kárpátalja történetét a régió politikai megszervezésétől máig feldolgozó kötet, amely mindkét közösség számára anyanyelvén közvetít egy modern regionális történelmet. Hasonló közös történetírásra eddig még nem volt példa. A mindkét közösség számára immár elérhető kötet, amely az év végén azonos tartalommal jelent meg ukrán nyelven Ukrajnában és magyar nyelven Magyarországon, a korábban kizárólagos nemzeti látószöveget meghaladva, mintegy összefoglalását adja annak a tudásnak, amivel ma Kárpátalja 20. századi történelméről rendelkezünk.

A budapesti kormányzatok magyarságpolitikája című, 1920-tól napjainkig terjedő időszakot különböző szegmensekben vizsgáló kutatás keretében egy-egy román és szlovák nyelvű tanulmány készült az 1948-1989 közötti időszakra vonatkozó magyarországi külpolitikáról, valamint az 1989 utáni összefüggésekről. A magyarországi levéltári kutatások kiegészültek kolozsvári egyházi forrásfeltárással is, illetve megszületett egy magyar nyelvű kézirat a magyar–magyar viszony ellentmondásairól. Az 1989 utáni külföldi magyarokkal kapcsolatos

kormányzati politika és a magyarországi identitáspolitika összefüggéseiről, illetve a támogatáspolitikáról egy-egy tanulmány került publikálásra.

Fábián Ernő 1980–1990 közötti naplójának forráskiadása. Fábián Ernő kovásznai középiskolai tanár (1932–2001) az „alkotó vidéki” értelmiség „népszolgálat” modelljét képviselte, aki filozófusként a magyar eszmetörténeti hagyományokat és a nemzetiségi kérdés erdélyi vonatkozásait tárta fel önálló könyveiben és tanulmányaiban. A 2010-ben, egy kötetben közreadott naplói kortörténeti dokumentumok, amelynek utalásait közel 1300 jegyzet- és átfogó bevezető tanulmány teszi érthetővé az olvasók számára.

A ***Romániai magyar érettségizettek utánkövetése*** című kutatás a romániai magyar középiskolai végzősök tényleges továbbtanulási preferenciáit, stratégiáit, illetve a területi jellemzők ezekre gyakorolt hatását tárta fel. A kutatás eredményeit számos magyarországi és romániai magyar médium vette át.

A ***Romániai etnikai kisebbségek idősoros, demográfiai elemzése 1977–2002*** című, 2009-2012 közötti kutatás a romániai kisebbségek összehasonlító szociodemográfiai jellemzőinek vizsgálatát tűzte ki célul. 2010-ben a romániai roma, illetve a kettős kötődésű magyar–roma népesség adatai kerültek feldolgozásra, az elemzés eredménye folyóiratban jelent meg.

A ***vajdasági magyarság történeti kronológiája és dokumentumai 1945–1990.*** című kutatás az intézet középtávú tervében megjelenő prioritásokhoz – a magyarországi nemzetiségek és a határon túli magyar kisebbségek 20. századi történetének forrásfeltárása, és az ehhez kapcsolódó kronológiák és dokumentumgyűjtemények összeállítása – illeszkedik. Ennek keretében az év folyamán kiadásra került *Utak. Életinterjúk 1980–1990* című kötet tizenhárom interjút tartalmaz a korszakban közéleti és művelődési szempontból meghatározó vajdasági magyar értelmiséggel, továbbá elkészült *A vajdasági magyarság történeti kronológiája 1944–1954* című kötet kézírata is.

A ***határon túli német kisebbségek helye a magyar kormányzatok és a magyar kisebbségek politikai törekvéseiben (1920–1944)*** című, 2009-2012 között zajló történeti kutatás keretében az év folyamán budapesti és kolozsvári levéltári forrásfeltárás történt, amelyek a két világháború közötti magyar és német kisebbségek együttműködésének kérdéseit érintették.

Az európai, nemzeti és lokális identitásokra vonatkozó kutatási eredmények

IME. Identities and Modernities in Europe: European and National Identity Construction Programmes and Politics, Culture, History and Religion című FP 7-es kutatás kilenc országban kutatja az európai identitások sokszínűségét. Az év folyamán írott források és strukturált interjúk alapján azt vizsgálták, hogy miként jelenik meg Európa és az Európai Unió a különböző politikai elitek és más szereplők diskurzusában, illetve az általuk létrehozott közpolitikákban, amikor oktatással és turizmussal kapcsolatos kérdések merülnek fel.

Változó nemzet-diskurzusok: az azonosságról és a különbségekről magyar állampolgárok és kisebbségben élő magyarok viszonyában. A 2010-ben lezárult egyéni OTKA-kutatás társadalomelméleti és módszertani szempontból a nacionalizmus diszkurzív és performatív megközelítését alkalmazta. Azokat a gyakorlatokat vizsgálta, amelyek a nemzeti és etnikai kategóriákat a lokális társadalmi viszonyok között jelentőssé, illetve egy társadalmi rend részévé teszik, ahol a magyarság másokhoz képest értelmeződik és helyeződik el. A kutatás

részeredményei egy konferencián kerültek bemutatásra, illetve megkezdődött az egyes részkutatásokhoz kapcsolódó tanulmányok véglegesítése is.

Elit és innováció. A magyarországi és határon túli elitcsoportok innovációs kapacitása és értékteremtő képessége Európai Unió környezetben. Az MTA Politikatudományi Intézetével közösen végzett és a Gazdasági Minisztérium támogatott, több éves kutatás során először került sor a magyarországi politikai, kulturális, gazdasági elitek mellett, a hazai német, cigány, román, szlovák kisebbségi elitek, valamint a romániai és a szlovákiai magyar kisebbségi elitek vizsgálatára. A kutatás alapkérdései az alábbiak voltak: mi a kisebbségek politikai, kulturális és gazdasági elitjeinek társadalmi összetétele; mi az egyes elitek egymáshoz való viszonya, pozíciói, személyi átfedései; az egyes elitcsoportok tevékenysége egy irányba ható-e, kooperálnak-e egymással, és ha igen, milyen mértékben. A kutatás eredményei konferencián és kötetben kerültek bemutatásra.

Az Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben című, 2009–2012 között folyó OTKA-kutatás egy-egy erdélyi és felvidéki (Tövishát, Zobor-vidék), valamint két kontrolltelepülés komplex etnopszociológiai, történeti, kulturális és vizuális vizsgálatát irányozta elő. 2010-ben interjúk készültek az érintett települések meghatározó közszereplőivel, valamint a terepmunkával összekötve folytatódott a falvak alapadatainak, politikai, oktatási és egyházi életükre vonatkozó forrásainak összegyűjtése és elemzése.

A két Szeli 20. századi változásai című, a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézettel közösen elvégzett kutatás – amely több szempontból a magyar, szlovák és zsidó interetnikus viszonyokat és azok 20. századi változásait elemezte két, ma is magyar többségű mátyusföldi településen - eredményeit tanulmánykötetben tettük közzé.

A Reformátusok és magyarságtudat a Délvidéken című három éves projekt (2007–2010) a bácskai református magyar gyülekezetekben – néprajzi-kulturális antropológiai terepmunka alapján - a vallás és identitás összefüggéseinek értelmezésére fókuszált. A reformátusok a vajdasági magyarságon belül is kisebbséget alkotnak; ez az általuk „kettős kisebbségnek” nevezett élethelyzet és identitás a református és a magyar identitás fokozottabb, egymást erősítő identitásprezentációit hívja életre.

A jugoszláviai svábok 1944–1950 közötti történetéhez kapcsolódó kutatás egyrészt a Magyarországra menekülteként érkező bácskai németekkel szembeni magyar állami eljárásmodokat, illetve a helyi társadalom viszonyulását kutatja, másrészt két napló elemzésén keresztül a nemzeti közösséghez tartozásnak az egyének sorsára gyakorolt hatását mutatja be a 2. világháborút követő jogfosztottság és üldöztetés időszakában.

Judaisztikai tárgyú kutatási eredmények

A Magyarországi zsidó temetők és héber nyelvű felirati anyagok című kutatás homlokterében néhány, a 18. századig visszanyúló, terjedelmes héber felirati anyagot tartalmazó temető áll. Az így fellelhető szöveganyag lehetővé teszi nyelvhasználati kérdések vizsgálatát, valamint névtani, szociológiai, helytörténeti kutatások alapjául is szolgál. A tudományos igényű, a héber nyelvű felirati anyagot is teljességében publikáló temetőfeldolgozás előzmények nélküli Magyarországon, ezért kiemelendő az év folyamán *A váci zsidó temetők* című kötet megjelenése, illetve a Csörsz utcai ortodox zsidó temető történetéhez kapcsolódó anyaggyűjtés lezárulta.

Kútforrások – héber és jiddis történeti források Magyarország és a magyarországi zsidóság történetéhez. Az ország és a magyarországi zsidóság történetére vonatkozó forrásfeltáró, forrásfeldolgozó és -közlő alap kutatás keretében az év folyamán 18–19. századi responsumok és zsidó községi szabályzatok fordítása és szerkesztése történt meg.

A **Héber kódextörédek feltárása magyarországi közgyűjteményekben** című, az OTKA által 2010–2013 között támogatott kutatás a magyarországi közkönyvtárakban lappangó középkori héber kézirat-törédek feltárását, azonosítását és dokumentálását célozza, fontos adalékkul szolgálva a magyarországi zsidóság középkori könyvkultúrájának, művelődésének megértéséhez.

A **jiddis kultúra története Magyarországon** című kutatás célja a jiddis nyelv mindennapos használatának jellegét feltárni művelődéstörténeti és történeti szociolingvisztikai szempontból. 2010-ben kiegészítésre és javításra került a Magyarországon megjelent jiddis és jüdisch-Deutsch könyvek és időszaki kiadványok részletes bibliográfiájának adatbázisa.

b. Párbeszéd a tudomány és társadalom között

Az intézet nagy súlyt fektet tevékenységének megismertetésére, a létrehozott tudás szélesebb társadalmi közegben való megjelenítésére konferenciák és könyvbemutatók szervezésével, az elektronikus média különböző műsoraiban való részvétellel, illetve műsorok szerkesztésében való közreműködéssel, szakmai közösségek – főként tanárok, kisebbségi önkormányzatok – tagjai számára továbbképzések tartásával, szakértői tevékenység végzésével.

Az év során szervezett fontosabb konferenciák:

2010. március 25. Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két, vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék). A Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézetével közösen.

2010. április 20. Nehéz sorsú asszonyok feketén fehéren: Roma nők munkaerő-piaci és megélhetési lehetőségei két kistérségben.

2010. április 27. Kisebbség és humor. Az MTA Szociológiai Kutatóintézetével, az ELTE Társadalomtudományi Kar Kulturális Antropológia Tanszékével, valamint a Magyar Szociológiai Társaság Összehasonlító Interetnikus Kapcsolatok Szakosztályával közös szervezésben.

2010. május 27. Párhuzamos értelmezések és modellek – integráció, szegregáció, asszimiláció – a kisebbségkutatásban. Az intézet nagy érdeklődést kiváltó éves konferenciája.

2010. szeptember 9. Bevándorlók honosítási és integrációs stratégiái. Műhelyvita.

2010. november 5–6. (Zenta): Egyén és közösség. A Vajdasági Magyar Művelődési Intézettel közösen.

2010. november 26. Etnikai pártok és törésvonalak Keletközép- és Délkelet-Európában.

2010. november 29–30. Hétköznapi nacionalizmus és nemzeti radikalizmus.

Az év során szervezett könyvbemutatók:

2010. október 18. Budapest: Változó migráció – változó környezet című kötet.

2010. november 5. Zenta és 2010. november 18. Temerin: Vékás János Utak című kötete.

2010. december 9. Vác: A váci zsidó temető című kötet.

2010. december 13. Kovászna és december 15. Kolozsvár: Fábián Ernő Naplójegyzetek kötet.

Média megjelenés:

Az intézethez köthető kutatási eredményeket leghatásosabban és legsikeresebben az *Anyanyelve magyar* című rádióműsor-sorozattal sikerült közvetíteni.

Az intézet munkatársainak – szerkesztői és szakértői – részvételével készült el a Kossuth Rádióban az *Anyanyelve magyar* című tízrészes, egy-egy órás rádióműsor sorozat. A műsor célja az volt, hogy az utóbbi évek külhoni magyarokra vonatkozó kutatásai alapján elemző módon szóljon a kisebbségi magyar közösségek problémáiról. A műsorsorozat tematikája a következő volt:

1. Magyarországi képek, előítéletek a kisebbségi magyarságról;
2. Nyelvhasználat és nyelvtervezés;
3. Népeségfogyás és önreprodukció;
4. Kisebbségi magyar oktatás;
5. Bevándorlás és migráció;
6. Társadalmi-gazdasági pozíciók változása;
7. Magyar kötődésű romák a szomszédos országokban;
8. Magyar–magyar viszony, a kisebbségi magyar közösségek támogatása;
9. Asszimiláció;
10. Kisebbségi magyar társadalmak intézményessége.

A műsor-sorozat 2010. április-májusában vasárnap délelőttönként került adásba, amelynek átlagosan mintegy 400–450 ezer hallgatója volt. A műsor sikere és a pozitív hallgatói visszajelzések miatt 2010. június-júliusában megismétlésre került.

Ezen túlmenően az intézet munkatársai több alkalommal szerepeltek a Hír Tv Ősök tere című műsorában a magyarországi németek kitelepítéséről szóló műsorban, valamint az Európai Unió televíziója interjút készített a magyarországi cigányság integrációs problémáiról.

Az intézet munkatársai több alkalommal adtak rádióinterjút a magyarországi cigányság társadalmi integrációjának tényezőiről, a PISA vizsgálatok kisebbségi vonatkozásairól, a nyugat-európai és határon túli magyarság jelenlegi helyzetéről, illetve a multikulturalizmus kérdéseiről.

Az adatbank.ro keretében elindult az Adatbank Café sorozat, amelyben az erdélyi, illetve Erdélyről szóló tudományos eredményeket 15 perces filmekben foglalják össze, s amelyek az interneten elérhetők az érdeklődők számára. E sorozatban az intézet munkatársai az 1940 után megváltozott nemzetiségpolitikai látószögekről, illetve a felsőoktatás Kárpát-medencei helyzetéről tartottak előadást.

Továbbképzés:

Az intézet közreműködött a magyarországi német nemzetiségű iskolákban történelmet tanító tanárok továbbképzése tartalmi kialakításánál, konkrét témában előadás tartásával. A Babeş-Bolyai Tudományegyetem Történelmi Karával közösen rendezték meg az erdélyi kisebbségtörténelmi tanár-továbbképzést.

Szakértői tevékenység:

Konkrét megkereséseknek eleget téve az intézet munkatársai szakértőként működtek közre a Köztársasági Elnöki Hivatal által szervezett, A határon túli magyarság a 21. században című konferencia-sorozatban, illetve az erre is épülő, az utóbbi évtized külhoni magyarokkal kapcsolatos kutatásait összegző kötet elkészítésében. Emellett a szlovák–magyar viszony egyes kérdései, a kisebbségi önkormányzati vezetőknek a választásokkal kapcsolatos megkeresései kapcsán foglalták meg a munkatársak álláspontunkat.

A bunyevácok kisebbségként történő elismertetésére irányuló népi kezdeményezése kapcsán, az MTA elnökének kérésére hosszabb tanulmányban foglalták össze a bunyevácok

történetére, nyelvi, regionális kulturális jellemzőire vonatkozó ismereteket, és javaslatot tettek az egy kisebbségi közösségen belüli csoportérdekek harmonikus érvényesítésének mechanizmusára is.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2010-ben

Az intézet az akadémiai intézetek közül a Néprajzi, a Politikatudományi, a Jogtudományi, a Szociológiai, a Nyelvtudományi, a Földrajztudományi, az Irodalomtudományi, valamint a Történettudományi Kutatóintézettel folytat közös kutatómunkát. Az egyetemi kutatóhelyek közül a Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézetével, az ELTE TÁTK Kulturális Antropológiai Szakcsoportjával, az ELTE Interkulturális Pedagógia és Pszichológia Tanszékével, a Pécsi Tudományegyetem Kommunikációs Tanszékével a jelenleg futó OTKA kutatásokban működött együtt.

A fentieken túl az intézet 4 munkatársa törzstagként tevékenyen részt vesz az alábbi doktori iskolák munkájában: a CEU Történettudományi, az ELTE TÁTK Interdiszciplináris Társadalomtudományok, az EKF Történeti, illetve a PTE Modernitás Kultúratudományi Doktori Iskolájában. 18 munkatárs különböző egyetemeken 42 elméleti és 33 gyakorlati kurzust tartott, 37 MsC hallgató diplomamunkáját segítette és 17 PhD hallgató disszertációjának készítését irányította.

A Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Intézete mellett a szakmai gyakorlat lehetősége elérhetővé vált a Corvinus Egyetem Politikatudományi Intézetének hallgatói számára is. Az intézet megállapodást kötött a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karával is egyetemi hallgatók fogadásáról, és ezek eredményeként összesen 13 egyetemista töltötte szakmai gyakorlatát az intézetben. A hallgatókat hatékonyan bevonták az intézet projektjeibe.

Az egyéb hazai műhelyek közül különböző projektek keretében együttműködés alakult ki a Nemzetközi Demokratikus Átalakulásért Intézettel, a budaörsi Jakob Bleyer Heimatmuseummal, valamint a Terra Recognita Alapítvánnyal.

A munkatársak több szakmai folyóirat – így a *Pro Minoritate*, a *Kisebbségkutatás*, a *Regio*, a *Magyar Kisebbség*, a *Politikatudományi Szemle*, a *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, a *Kultúra és Közösség*, a *Föld-rész* – szerkesztőségének munkájában is részt vesznek.

Az intézet a nemzetközi kutatási programok keretében számos, nyugat- és kelet-európai kutatóintézettel és egyetemi műhellyel működött együtt. Az oldenburgi Bundesinstitut für Kultur- und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa-val kialakított együttműködés keretében egy-egy forrásgyűjteményt és monográfiát jelentetnek meg. A tübingeni Institut für donauschwäbische Geschichte und Landeskunde-val létrejött megállapodás dokumentumkötet kiadását, közös pályázást és konferencia megrendezését célozza. A 20. századi Kárpátaljáról szóló, magyar–ukrán közös monográfia az Ungvári Nemzeti Egyetem Politikai Regionalizmus Kutatóintézetével való együttműködés terméke.

A határon túli magyar kutatóintézetek, tudományos műhelyek közül a zentai székhelyű Vajdasági Magyar Művelődési Intézettel került sor szakmai együttműködési megállapodás megkötésére, amely interjúkötet- és kronológia-sorozatok megjelentetését, két évente tematikus konferenciák megrendezését és az előadások publikálását jelenti.

A külföldi partnerek közül – közös konferenciák szervezése, kiadványcsere, kutatási tapasztalatok cseréje, közös pályázatok kapcsán – folyamatos az együttműködés az alábbi

intézményekkel: a bécsi székhelyű Európai Unió Alapjogi Ügynökség, a brüsszeli Migration Policy Group, a flensburgi European Centre for Minority Issues, a freiburgi Künzig Institut, a marburgi Herder Institut, a ljubljanoi Kisebbségkutató Intézet, a kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Történelem Tanszékcsoportja, Szlovákiában a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézet, a dunaszerdahelyi Gramma Nyelvi Iroda, a komáromi Etnológiai Központ.

Az intézet 4 munkatársa tagja nemzetközi tudományos bizottságnak, közülük egy munkatárs elnökségi tag is.

Az MTA nemzetközi egyezményes tanulmányútjainak keretében négy munkatárs Romániában, egy pedig Szerbiában végzett történeti kutatási és tudományos szervezési feladatokat. Egy kutató államközi ösztöndíjjal három hónapig a Consiglio Nazionale delle Ricerche föderalizmussal és autonómiákkal foglalkozó kutatóintézetében Rómában kutatott, egy orosz ösztöndíjas pedig 3 hónapig volt nemzetközi kutatási ösztöndíj keretében az intézet vendégkutatója.

IV. A 2010-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Az intézet 2010-ben is sikeresen pályázott a különböző magyarországi és nemzetközi kutatási alapoknál, alapítványoknál, bár a korábbi évekhez képest kevesebb forrást sikerült megszereznie. A Szülőföld Alapnál három pályázatuk volt sikeres, amelyekkel a jogtár bővítését, digitalizálást és könyvkiadást finanszírozták. Az Európai Integrációs Alap és az Igazságügyi Minisztérium a magyarországi migráns szervezetek tevékenységét vizsgáló kutatást finanszírozza a 2011. augusztus – 2012. április közötti időszakban. Az Európai Bizottság Bel- és Igazságügyi Főigazgatósága által meghirdetett, „Integration Fund Community Actions” pályázati alapról támogatást nyertek a bevándorlók körében 7 uniós tagállamban lekérdezésre kerülő reprezentatív összehasonlító survey adatfelvétel megvalósítására. A kutatás 2011 januárja és 2012 júniusa között zajlik. A MAZSÖK A váci zsidó temető c. kötet kiadását, a Rothschild Foundation a Judaisztikai Kutatócsoport könyvtárfejlesztését és egy, a magyarországi zsidóság történetéhez kapcsolódó forrásgyűjtemény létrehozását támogatta.

A 2010-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Fábíán Ernő
Bárdi Nándor, Filep Tamás Gusztáv (szerk.)
Naplójegyzetek 1980–1990.
Kolozsvár: Kriterion, 2010. 454 p.
(ISBN:978-973-26-0975-0)
2. Eiler Ferenc
A nemzetiségi kérdés Hartán, 1930–1945.: Szereplők, motivációk és törekvések.
LIMES 86:(2) pp. 57–74. (2010)
3. Fedinec Csilla, Vehes Mikola, Csernicskó István, Oficinszkij Román, Osztapec Jurij,
Szarka László, Tokar Marian (szerk.)
Kárpátalja 1919–2009: történelem, politika, kultúra.

- Budapest: Argumentum - MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, 2010. 640 p.
(ISBN:978-963-446-596-6)
4. Feischmidt Margit (szerk.)
Etnicitás.: Különbségteremtő társadalom.
Budapest: Gondolat - MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 2010. 487 p.
(ISBN:9789636932831)
 5. Zoltán Ilyés
Military Activities.: Warfare and Defence.
In: Szabó József, Dávid Lóránt, Lóczy Dénes (szerk.)
Anthropogenic Geomorphology: A Guide to Man-Made Landforms.
Berlin ; Heidelberg ; New York: Springer Verlag, 2010. pp. 217–232.
(ISBN:978 90 481 3057 3)
 6. Albert Fruzsina, Dávid Bea, Havasi Éva, Kóczé Angéla
Kóczé Angéla (szerk.)
Nehéz sorsú asszonyok feketén fehéren: Roma nők munkaerő-piaci és megélhetési
lehetőségei két kistérségben.: Kutatási beszámoló.
Budapest: MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 2010. 152 p.
(ISBN:978-963-508-593-4)
 7. Kormos Szilvia
Bányai Viktória, Komoróczy Géza (szerk.)
A váci zsidó temetők.
Budapest: MTA Judaisztikai Kutatócsoport, 2010. 552 p.
(Hungaria Judaica; 24.)
(ISBN:978-963-87162-3-1)
 8. Kovács András
Jews and Jewishness in Post-War Hungary.
QUEST &:(1) pp. 34–57. (2010)
 9. Kovács András, Örkény Antal, Székelyi Mária (szerk.)
Az idegen Magyarország.: Bevándorlók társadalmi integrációja.
Budapest: MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete; ELTE Eötvös Kiadó, 2010.
296 p.
(ISBN:978 963 312 026 2)
 10. Papp Z Attila
A romániai roma-magyar kötődésű népesség az 1992. és 2002. évi népszámlálási adatok
tükrében.
REGIO - MINORITIES POLITICS SOCIETY 21:(1) pp. 96–140. (2010)
 11. Molnár Imre, Szarka László (szerk.)
Memories and reflections of the dispossessed.: A collection of memoirs for the 60th
anniversary of the Czechoslovak-Hungarian population exchange.
Komárom: MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Int., Kecskés László Társ., 2010. 237
p.

12. Szarka László, Tóth Károly (szerk.)
Alsó- és Felsőszeli a 20. században.: Társadalomrajz két magyarlakta településről Szlovákiában.
Somorja - Komárom: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2010. 216 p.
(Lokális és regionális monográfiák; 6.)
(ISBN:978-80-89249-47-3)
13. Tóth Ágnes, Apró Erzsébet (szerk.)
A magyarországi németek történetének levéltári forrásai, 1670–1950.
Budapest; Oldenburg: MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete; Bundesinstitut für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa, 2010. 1080 p.
14. Vékás János
Utak.: Életinterjúk 1980–1990.
Zenta: Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, 2010. 566 p.
(ISBN:978-86-86469-25-0)